

NAPOVED INTEGRALNE SERIJE:

S pametno integracijo do trajnostnega razvoja

V čedalje večji meri se soočamo z mnogoterimi, raznolikimi izzivi – od svetovnih do evropskih, slovenskih, lokalnih; od podnebnih sprememb do ekonomskih problemov.

Zato je nujen drugačen pogled na svet okrog nas, nov način razmišljanja in delovanja, preseganje kalupov...

Celosten pogled, ki nam bo pomagal, da elemente, ki jih že imamo, vidimo v novi luči, na drugačen in celosten način povežemo, prepletemo, stkemo – PAMETNO INTEGRIRAMO.

Drobce rešitev, ki bodo dobre za vse, imamo pred seboj, živimo z njimi – tu, v Sloveniji in Evropi.

Ker »nič ni tako praktično kot dobra teorija« (Lewin), predstavljamo NAČELA, po katerih je mogoče oblikovati nov, celosten konceptualen okvir; pravzaprav lahko vodijo do različnih teorij.

In ta načela nas lahko pripeljejo do TEORIJE INTEGRALNEGA RAZVOJA avtorjev Ronnieja Lessema in Alexandra Schiefferja.

Praktični primeri njene uporabe z odličnimi praksami (večina iz Slovenije) in novi integralni koncepti bodo sestavljali večino od 100 nadaljevanj v seriji »S pametno integracijo do trajnostnega razvoja«. Objavljali jih bomo v naslednjih nekaj mesecih, praviloma vsak dan od ponedeljka do petka. S pomembnim sporočilom, da je nujno pametno povezati številna prizadevanja in potenciale za trajnostni razvoj v okviru EU.

Med drugim smo pristop integralnih svetov uporabili pri snovanju novega, trajnostnega modela razvoja za našo državo - poimenovali smo ga Integralna zelena Slovenija. Predstavili smo ga v knjigi Integral Green Slovenia (Routledge, 2016), ki smo jo uredili dr. Darja Piciga, prof. Alexander Schieffer in prof. Ronnie Lessem, napisalo pa poleg nas še 42 slovenskih avtorjev. Z Integralno serijo se odzivamo na številne pobude, da bi imeli čimveč gradiv o Integralni zeleni Sloveniji tudi v domačem jeziku.

In integralna zelena pot lahko prispeva tudi k prihodnosti Evrope.

O vsem tem nas bo v prihodnjih mesecih pisalo več deset avtorjev knjige in drugih integralnih mislecev.

Vse to prvič celostno v slovenskem jeziku in edinstveno v svetovnem merilu.

Prijazno vabljeni k prebiranju, razmišljanju in ustvarjalni uporabi!

Dr. Darja Piciga

PETI TEDEN

S pametno integracijo do trajnostnega razvoja – 28. nadaljevanje

14. 3. 2018

28. Ekološko kmetijstvo kot najbolj ustrezen odgovor na lokalne in globalne izzive?

Integralna ekonomija, ki smo jo na kratko predstavili v dveh nadaljevanjih Integralne serije v preteklem tednu¹ opredeljuje gospodarski pristop, značilen za sfero »juga«, kot samozadostno, na skupnosti temelječe gospodarstvo. V opredelitev vključuje tudi povezanost z naravo. V modelu Integralne zelene Slovenije pa trajnostne, do narave prijazne načine gospodarjenja še posebej poudarjamo - zato tudi govorimo o integralni zeleni ekonomiji. Utemeljitev za tako vizijo razvoja naše dežele najdemo tako v ljudskem izročilu (Marko Pogačnik) in zgodovinski poti slovenske skupnosti (dr. Nevenko Bogataj) kot v sodobni slovenski znamki I FEEL SLOVENIA in različnih pomembnih vlogah tradicionalnega kmetijstva (prof. Jože Osterc).

¹ [23. nadaljevanje](#), [24. nadaljevanje](#). Osnovni vir je knjiga Integral Economics (Lessem, R., Schieffer, A., 2010), predstavljena na <http://www.trans-4-m.com/transformation-innovation-book-series/integral-economics/>.

Danes nadaljujemo razmišljanje o nadaljnjem razvoju slovenskega kmetijstva z globalne perspektive, upoštevajoč usmeritve integralne zelene ekonomije. Prepričljive argumente s praktičnimi primeri in znanstvenimi dokazi za prednosti ekološkega kmetijstva nam bo v današnjem in jutrišnjem nanizala prof. Martina Bavec z Univerze v Mariboru, ki je v nekem smislu »mati« ekološkega kmetijstva pri nas.

Dr. Darja Piciga

Ekološko kmetijstvo: utrinki iz zgodovine in pomembne prednosti za današnji čas

Knjiga »Silent spring« ameriške znanstvenice biologinje Rachel Carson² je že leta 1962 med prvimi na svetu znanstveno utemeljeno predstavila posledice nerazsodne rabe pesticidov (insekticidov) za okolje, ki jih je bilo v povojnih Združenih državah Amerike mogoče opaziti v primerih množičnih poginov ptic. Ta knjiga je pomenila preobrat tudi v razmišljanju o konceptih v kmetijstvu. S knjigo Nema pomlad je povzročila okoljevarstveno revolucijo, saj pojmi, kot so okoljevarstvo, ohranjanje narave in okoljska škoda pred Nemo pomladjo v splošni javnosti praktično niso obstajali.

»Povsod je vladala moreča tišina. Ptičev ni bilo več. Kam neki so odleteli? Ljudje so veliko govorili o tem, ugibali so in se vznemirjali. Tudi krmilnica na vrtu za hišo je ostala prazna in pusta. Če je kdo videl kje kašnega ptiča, je bil ta naščeperjen, ves se je tresel in ni zmožel več letati. Bila je nema pomlad. Ob jutrih so včasih odmevali spevi stržkov, taščic in drozgov, gruljenje golobov, vreščanje šoj, zdaj pa je vse tiho. Nad poljem, gozdom in močvirjem leži mrtva tišina.« Vir: R. Carson (1962)

Ekološko kmetijstvo je edini resnično trajnostno naravnan kmetijski pridelovalni sistem in odgovor na izzive, kot jih predstavlja tudi knjiga Nema pomlad. Rezultati ekološkega kmetijstva so namreč okusna in zdrava hrana najvišjega kakovostnega razreda, varovanje okolja (tla, vode, zrak), ohranitev biotske raznovrstnosti, skrb za dobro počutje živali in dodana vrednost tudi zaradi večinoma kratkih prehranskih verig. Hkrati ponuja zdrava in kakovostna delovna mesta. Zato ne preseneča, da so na razvoj ekološkega kmetijstva od šestdesetih let dalje vplivala širša vprašanja oziroma skrbi:

- socialna zaskrbljenost zaradi izgube služb in zmanjševanja števila ruralnega prebivalstva,
- okoljska zaskrbljenost zaradi izginjanja divjih vrst in habitatov, onesnaževanja in porabe neobnovljivih virov,
- zdravstvena zaskrbljenost zaradi ostankov pesticidov v hrani in druga vprašanja povezana s kakovostjo hrane.

Ekološko kmetijstvo pa je nastalo že desetletja prej kot odgovor na probleme, ki so jih prinesle spremembe v kmetijstvu na prelomu iz 19. v 20. stoletje z intenzifikacijo oz. industrializacijo v kmetijstvu. Že po nekaj letih uporabe mineralnih gnojil, ki so jih proizvajali v nekdanjih tovarnah smodnika po prvi svetovni vojni, so lastniki velikih posestev v takratni Prusiji začeli opazovati spremembe v kakovosti prsti, padcu hranilne vrednosti v pridelkih in tudi v reproduktivnih sposobnostih rastlin. Medse so povabili antropozofa dr. Rudolfa Steinerja, ki je v sklopu osmih predavanj v t.i. »Kmetijskem tečaju« v kraju Koberwitz leta 1924 predstavil drugačen koncept kmetovanja. Kmetijo poimenuje organizem, poudari njeno individualnost in primerja njeno delovanje s človekom ter poveže materialno z eteričnim astralnim in duhovnim. Vsebina tega tečaja, ki je postala temelj za biodinamično kmetijstvo, se smatra kot začetek ekološkega kmetijstva. Sprva je ostala omejena na manjši krog večjih posestnikov in se skozi desetletja razširila po vsem svetu z eno najbolj prepoznanih in cenjenih blagovnih znamk za ekološke oz. biodinamične pridelke in živila Demeter. Že leta 1928 so ustanovili tudi Združenje za biološko dinamično pridelovanje, vendar pa je biodinamično kmetijstvo zaradi svojih specifičnosti ostalo omejeno na manjši delež ekoloških kmetov. Danes se skuša filozofijo in

² To delo je, skupaj z drugimi temeljnimi deli okoljskega in trajnostnega gibanja prejšnjega stoletja, pomembno vplivalo tudi na Raya C. Andersona, vizionarja in glavnega menedžerja trajnostnega podjetja Interface iz ZDA ([20. nadaljevanje](#), [21. nadaljevanje](#)).

metode biodinamičnega kmetijstva približati širšemu krogu ljudi tudi s takimi oblikami, kot so biodinamični učni vrtovi³.

Naj na kratko povzamem pozitivne učinke ekološkega kmetijstva, ki so še zlasti pomembni za Slovenijo:

- ima manjši vpliv na podnebne spremembe v primerjavi s konvencionalnim kmetijstvom, kar smo dokazali s pomočjo izračuna okoljskega odtisa (Bavec in sod. 2012),
- varuje okolje (zlasti podtalnico oz. pitno vodo in prispeva večji biotski raznovrstnosti, ima manjše izpuste toplogrednih plinov, na enoto pridelka porabi manj energije, je krožno gospodarstvo,...) ter
- je inovativno, saj morajo pridelovalci in predelovalci poiskati številne nove rešitve, ki nadomestijo rabo pesticidov, gnojil in aditivov.

Hkrati pa z večjo dodano vrednostjo ekoloških pridelkov in predelanih živil prispeva k boljšemu gospodarskemu položaju na podeželju. Še zlasti v kombinaciji z razvojem dopolnilnih dejavnosti na kmetiji (predelava ekoloških surovin, turizem) ter neposrednim trženjem na kmetiji, ekoloških tržnicah ali pa v obliki partnerskega kmetovanja ponuja večjo delovno intenzivnost in s tem tudi več delovnih mest kot konvencionalno kmetijstvo.

Kaj pa ekološko kmetijstvo in skupnost?

Kot odziv na globalizacijo v prehranskem sistemu so v razvitem svetu konec osemdesetih let začele nastajati različne iniciative v smeri skrajšanja preskrbnih verig in zmanjšanja števila posrednikov. Poleg že ustaljenih načinov neposredne prodaje na domu ali tržnicah se je uveljavilo tudi s strani skupnosti podprto kmetovanje (z angleško kratico: CSA), kjer skupina posameznikov ali družin ponudi vire (finančne in lahko tudi delo) kmetu že pred začetkom sezone in na nek način postane deležnik na kmetiji. V zameno dobi del pridelkov tekom sezone, pri čemer si tveganje delijo tako kmet kot potrošniki. Sama organiziranost je odvisna od potreb skupine in je lahko takšna, da:

- kmet vodi CSA in potrošniki so dejansko le »naročniki«,
- potrošniki vodijo CSA in poiščejo kmeta, ki zanje prideluje, včasih mu tudi pomagajo pri delu in določajo asortiman,
- kmet koordinira CSA – dva ali več kmetov združijo svojo ponudbo in jo skupaj ponudijo potrošnikom,
- sodelovanje kmetov in potrošnikov pri nakupu/najemu zemlje in opreme ter skupno odločanje.

Partnersko kmetovanje se je še zlasti razmahnilo v Franciji, kjer ekološki kmetje, povezani v združenju AMAP, oskrbujejo z ekološkimi pridelki in živili določeno število družin. Te družine so v resnici njihovi partnerji in tudi prijatelji, kar se izkazuje v različnih socialnih stikih in druženjih.

Slovenska Zveza združenj ekoloških kmetov Biodar je idejo naročniškega in "partnerskega" kmetovanja pripeljala iz Francije jeseni 2008 in jo predstavljala po vsej Sloveniji, z akcijami v okviru projekta promocije »Bio užitek«. Pomagali so v partnerski način izmenjave vpleteni Francozi (en predstavnik kmetov in ena predstavnica potrošnikov). Kmalu so nastale prve povezave med potrošniki in pridelovalci. V Mariboru je ekološke kmete iz Združenja za ekološko kmetovanje SVS v obliko CSA povezal Društvo Echo, ponekod so se s potrošniki povezale posamezne kmetije in tedensko (oz. glede na dogovor v letni pogodbi) dostavljajo zabožčke. V teh so zlasti sveži sezonski proizvodi, ki so približno 30% cenejši od nakupa na ekološki tržnici. V Mariboru že peto leto odlično funkcionira način trženja preko prednaročenih letnih pogodb za zabožčke. Za tak način trženja se je v Sloveniji odločilo več srednjih in večjih ekoloških kmetij, čeprav je bilo pričakovano, da se bodo vključile predvsem manjše.

Ekološka pridelava je tudi temelj na Skupnostnem urbanem vrtu v Mariboru, ki je nastal kot rezultat dogajanj v okviru projekta Maribor - Evropska prestolnica kulture 2012 (spodnje slike). Na tem vrtu je 1x letno

³ Projekt biodinamičnih učnih vrtov na Gorenjskem je v dveh prispevkih predstavila dr. Maja Kolar, ob tem smo spoznali tudi nekaj osnovnih značilnosti biodinamičnega kmetijstva ([19. nadaljevanje](#), [20. nadaljevanje](#)).

izvedena kontrola, čeprav gre za samooskrbo pridelavo zelenjave okoli 80-ih vrtičkarjev. Skupnostni urbani vrtovi nastajajo tudi po drugih krajih v Sloveniji. Pojavljajo se še številne druge iniciative, ki povezujejo bodisi ekološke kmete in potrošnike (npr. skupnostno naročanje) ali pa posameznike s presežki semen, sadik ali pridelkov, ki jih med seboj izmenjujejo. In pri vseh teh iniciativah gre praviloma tudi za ekološko pridelavo.

Slika: Idejna zasnova za Skupnostni urbani eko vrt v okviru projekta Maribor – Evropska prestolnica kulture 2012

Sliki: Skupnostni urbani eko vrt v Mariboru v tretji sezoni spomladi leta 2014

V okviru Civilne iniciative »Oskrbimo Slovenijo« poleg osveščanja ljudi za večjo samooskrbo z lastno ekološko pridelavo deluje tudi pobuda »Štafeta semen«, ki je postalo gibanje za sejanje, izmenjavo in hranjenje avtohtonih, tradicionalnih ter domačih vrst semen in sadik zelenjave, sadnih vrst, poljščin in zelišč, ki so prilagojene lokalnemu okolju in omogočajo boljšo možnost sonaravne pridelave hrane. Sodelujoči najmanj

11 zrn semena posejejo, 11 izmenjajo in 11 ohranijo, ali pa posadijo sadno drevo ali jagodičevje ter izpolnijo tudi ustrezno dokumentacijo za sodelovanje v Štafeti semen: prijavnico, poročilo o izvedeni aktivnosti in potni list – opis semena za hrambo. Največ semen zberejo otroci iz številnih šol in vrtcev po Sloveniji.

Neizkoriščenih možnosti in priložnosti sodelovanja po vzorih iz tujine je še veliko. Naj omenim varianto, ko npr. ekološki kmet v bližini mesta na njivi zasnuje vrt (obdela, pognoji in posadi prve sadike), ki ga razdeli med zainteresirane najemnike. Le-ti v nadaljevanju sezone sami obdelujejo svojo parcelico, plevejo, okopavajo, pobirajo in znova sadijo, kot je to npr. na ekološki njivi v okolici Kassla v Nemčiji. Ali pa si potrošniki pridejo sami samo nabrati ekološko pridelano zelenjavo na zanje pripravljene njive, kot to prakticirajo nekatere kmetije Nemčiji in v Belgiji.

Prof. Martina Bavec